

Rondetafelgesprek OKBV – dinsdag 18 oktober 2022

(Ver)Bouwen en verhuizen van bibliotheken

Bijna elke bibliothecaris krijgt er ooit mee te maken: de bibliotheek wordt verbouwd en de collectie moet (tijdelijk) verhuizen. In de voormiddag gaan we in dit rondetafelgesprek dieper in op de praktische kant van dit onderwerp. Zo zullen er enkele ervaringsdeskundigen aanwezig zijn die vanuit de praktijk een bijdrage leveren aan het gesprek.

In de namiddag krijgen we een rondleiding in de leeszaal en depots in de vernieuwde bibliotheek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen. Alle aspecten van het verbouwings- en verhuistraject worden hierbij uit de doeken gedaan.

Aanwezigen: Ute Staes (Rubenianum), Ine Boogmans (Bib KASKA), Céline Ben Amar (KBR), Heleen Claeys en Gregory Boite (Bib MuZee), Wouter Claes (Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis), Ronald Hermans (VAi), Riet Schuerman (Bib Plantentuin Meise), Rika Colpaert (Bib Kasteel van Gaasbeek), Katarina Bencova (Bib LUCA School of Arts), Inneke Daghelet (FOMU), Birgit Ansoms (MOMU Library), Ingrid De Pourcq (KMSKA), An Labis (DIVA), Adeline Boeckeaert (Bib Sint Lucas Antwerpen), Marina Verhoeven, Jasper De Ridder (Middelheim Bib)

Vier ervaringsdeskundigen: Ingrid De Pourcq, Adeline Boeckeaert, Birgit Ansooms en An Labis

Veel aanwezigen hebben een verhuizing in het vooruitzicht

Adeline Boeckeaert: Bouwen en verhuizen: nieuwe kunstencampus Sint Lucas Antwerpen (academiejaar 2018-2019) (St Lucas School of Arts Antwerp)

De bibliotheek

Van de Sint-Jozefstraat naar Van Schoonbekestraat 143.

- Vertraging opgelopen in het bouwproces dus in twee fases verhuisd: afdeling fotografie in Linkeroever verhuisd naar bouwwerf, tijdens de blok van de examens twee blokken (fotografie en beeldende kunsten) samen verhuisd

Drie verschillende campussen nu samen:

- Fotografie (linkeroever) was verouderd, geen bib, enkel een kast met boeken, bibliothecaris zat fysiek op campus Hoboken, boeken werden daar beschreven en zo aan linkeroever bezorgd, sleutel vragen om boeken te nemen, maar kast stond vaker open
- Beeldende kunsten (st jozefstraat) oud schoolgebouw gedeeld met St Lucas KSO, achter een deur, geen daglicht, niet gezellig
- Vrije kunsten (kerkstraat), verouderd, maar wel meer vrijheid.

Al geweten van 2013 dat we gingen verhuizen:

De verhuizing: plan

Ontwerp van eisen:

- Opgevat als een rasterplan, met kleuren, welke ruimtes de kunstcampus nodig had (atelier, schone en vuile werkplaatsen, aula, spreekruimtes, onderzoekslokalen, galerij, polyvalente zaal...)
- Mediatheek: 375 m², hoge ramen en muren, bruikbare muren, toegankelijkheid van 9-18u, akoestisch afsluitbaar, lees- en leerplekken, stopcontacten, studieplekken, 220 naar 348 lopende meters
- Architect: Atelier Kempe Thill, meer dan twintig procent moeten sneuvelen door budget, maar bib heeft 375 wel gekregen met centrale ligging
- Locatie: Bestaand gebouw (vroeger internaat) ingetrokken:
 - structuur behouden (budgetair gezien), wel nieuwe blok achteraan
 - aan de gevel zie je dat het om een kunstschool gaat
 - veel lichtinval
 - pilaren vormen nadeel; geen mooie open ruimte, moeilijk voor de rekken te plaatsen (verplicht verticaal)
 - mooiste boeken op gelijkvloers, op de bovenverdieping staat de collectie
 - **tip: draagvlak vloeren controleren**

De eigenlijke verhuis

- Recuperatie van materialen/bibliotheekrekken, timing (geen lopende meter gekregen)
 - Inpakken, rekken verhuizen, uitpakken, huidige rekken moesten dienst doen (13.000 objecten)
- Integratie bibliotheekkast fotografie
 - Geen extra ruimte
 - Oude tijdschriften naar archief (geen archiefbeheer, gewoon een ruimte)
- Verhuisfirma of alles zelf?
 - Timing: examenperiode (alles wat zelf kon ook te doen)
 - Verhuisfirma: leverde bakken op voorhand, maar alles zelf ingepakt. Firma (Transmoove) verhuisde zelf
 - **Praktische tips:**
 - Etiket waar die bak moest komen ('mediatheek') van verhuisfirma, plus extra eigen etiket links plaatsen met wat erin zat + plaatsing, heel praktisch
 - Bakken minder vol steken voor minder gesleur
 - Speciale bakken voor grotere boeken/tijdschriften (wel zwaar)
 - Niet altijd met deksels, weinig zorg voor beschermen van boeken
 - Als je laat inpakken door verhuisfirma, ook in andere talen zetten (Engels, Frans...)
 - Op voorhand een plan wat waar moet

- Tijd maken om rekken in archief op te zetten, verhuysfirma kan dat doen
- Begin kerstvakantie tot 4 februari verhuizen: Adeline en collega op 50%, geen tijdsdruk

Vragenronde

Het verhuizen is redelijk goed meegevallen, enkel vertraging door de rekken. Zes weken ruime tijd om op het gemak boeken in te pakken.

375 vierkante meter volstaat eigenlijk niet, zeker niet bij collectieuitbreiding, maar we hebben wel nog nooit gewied.

De planningsgesprekken gingen vlot (werkgroep docenten, werkplaatsleiders en bibliothecaris), we hadden nooit het gevoel dat de bibliotheek niet meetelde. Dat proces neemt niet weg dat we 'maar' een bibliotheek waren in de volledige campus. We moeten rekening houden met het budget en je moet het doen met de ruimte die je krijgt.

Ongeveer een dertigtal zitplaatsen en momenteel is er een gigantische stijging van studenten die naar de bibliotheek komen.

Ingrid De Pourcq: KMSKA

Ochtend verhuis en voorbereiding

(Plan van eisen zie bij middag)

Elf jaar op ander locatie (kantoor Vlaamse overheid)

- De leeszaal is opengebleven ver weg van het museum en depot (twee keer week boeken halen)
- In die tien jaar wel opgeruimd, maar niet gewied want KMSKA is een bewaarbibliotheek, aangroei gekend en die kennis gebruikt over toekomstige aangroei
- Alle oude collecties ingevoerd, vanuit brocade veel info kunnen halen en collectie kunnen indelen en structureren
- Formaatplaatsing: kleine leeszaal, boekverzorging, zuurvrije mappen of dozen, veilig, want verhuizers zijn niet altijd voorzichtig (**tip**: rekening houden met opdikking)
- Tijdens masterplan: langwerpige depot (komen niet mee toe), huidige directeur heeft daar verandering in aangebracht, ruimte voorzien voor prentenkabinet gekregen voor bib

Verhuizen: eind november en december 2021

- Eén jaar de tijd, een beweging terug eigenlijk
- Vlaams Facilitair Bedrijf heeft de werf gerund, veel instanties beslissen mee, aankoop rekken is niet door ons gebeurd, die procedure hebben we niet zelf gedaan

- Opmeting, in maart 2020 gebouw opgeleverd, ruimtes monitoren (klimaat, kruipinsecten, stof en vuil)
- Collectiegrootte: 2300m² en 400m²: 2800 lopende meter verhuisd
- Aanbesteding, verhuis was eigen budget
- Felixarchief NM depot
- Verhuysfirma Vervaet uit Aalter: goedkoopste (60% van verhuysbudget nodig gehad) deden het op 1 week en is goed verlopen

Zomer 2021

- In die periode jobstudenten die collectie schoongemaakt hebben (kaartjes waar boeken ontbraken (500tal) aanvullen)
- Derde en finale keer collectie opgemeten
- Categorieën van boeken:
 - Opgedeeld in vier formaten groot/klein (A, B, C, D), boven 44 cm wordt neergelegd, elke formaat heeft een code
 - Aantal (definitieve en effectieve aangroei berekend door boeken in 2011 te vergelijken met nummer, en zo voor iedere reeks
 - Schatting incl. aangroei tot 2031 (nu een stuk minder verwerven door besparingen, dus iets daartussen genomen)

Begin september 2021

Verhuizingsproces nog niet afgerond:

- **Tip:** rekening houden met risicofactoren voor vertraging:
 - Opmeten dieptes boeken (Nieuwe rekken hadden maar twee dieptes (39 cm diep of 25 cm diep) en 1500 boeken waren dieper, 700 à 800 boeken weggehaald, latjes gemaakt om te zien welk boek groter was, boeken van 25 cm en 26 kunnen op rek van 25. Draagkracht is belangrijk, want ervaring met de archiefrekken in Felixarchief: die zijn minder sterk.)
 - Coronacrisis en eventuele quarantaine van collega's
 - Late levering van rekken (problemen met wereldwijde aanvoer aluminium) (vertraging en dan 3 weken de tijd is weinig)
 - Late werken aan depot e (centrale ruimte)
 - Geen poetsmedewerkers, dus zelf depots en rekken schoonmaken
 - Formaatplaatsing en ruimtebesparing, meten en plaatsen kan tijd nemen
 - 230 lopende meter in leeszaal, is een showroom, alles zit in depot, alle relevante boeken staan daar

Zes weken voor verhuis

- Werkgroep verhuis via teams, zes collega's van bibliotheek en twee van het archief, alle vergaderingen in een document, chronologische volgorde (vergadering, stavaza, to do, motivational speech, per twee of per drie werken ook belangrijk)
- Eerste contact met Bruynzeel voor de rekken:
 - Met capaciteit, rektypes op planning en capaciteit
 - 200 lopende meter minder, goed dat het eerst gecontroleerd was

- Uiteindelijke plaatsing: drie weken voor de verhuis herbeginnen met indelen van collecties in de rekken, kwam niet meer overeen met het plan

Twee weken gesloten om te verhuizen

- Retroplanning per week, week 6 (intekening) maar nog moeten herdoen
- Inkleuren van het grondplan, kleurtjes komen overeen met tabellen wat waar moet
- Excel met getelde afmetingen per soort/formaat
- Twee gangen tegelijkertijd inhuizen, een ploeg in dat ene deel de rest, labels aanbrengen in de kleuren van depot
- Schappen op verschillende hoogtes
- **Tip:** Verzekering van de collecties, verhuisfirma moest aantonen dat ze in orde waren. (Bij St Lucas bijvoorbeeld deel van groter geheel)
- Grotere formaten in bakken van 1 meter al vooraf ingepakt

Verhuis zelf:

- Begeleiden van teams op doellocatie en vertreklocatie
- Startmoment
- Goed communiceren met verhuiscoördinator
- Aanwezig zijn op verhuis waar loopt het goed waar niet, fouten corrigeren
- Samen pauzeren, meehelpen
- Overzicht houden
- Schades controleren en fotograferen

Ingrid heeft veel zelf gedaan, drie collega's werken 4/5de en 2 voltijds, en iemand van een andere dienst die hielp, en een maand een jobstudent

An Labis: DIVA

Tip:

- Staat van collectie bekijken
- Geen schimmel binnenbrengen op nieuwe locatie
- Steekproeven en checken

Projectplan:

- Becijferen, veel meten en berekenen van plaats
- Infrastructuur nieuwe depot: primaire architecten het esthetische in plaats van het praktische/functionele
- **Tip:** Stopcontacten belangrijk ook in depot, ingrijpen op tijd, beperking meubilair
- Inrichting:
 - Uitgegaan van bepaalde evidenties
 - Rekening houden met belasting van rekken, bij Bruynzeel zijn ze goedkoop, maar de kwaliteit van het materiaal is minder, (Magista bv beter)

- Specialist depotinrichtingen: opletten dat je niet met bouwstructuren moet werken, aangroei hebben zonder te verplaatsen, steunbalkjes eronder te voorzien (wegen van boeken belangrijk)
- Letten op dieptemetingen
- Parallele werking verloopt moeilijk
- Compactus werkt smaller, en variümrekken met steunbalken en legplanken optimale plaatsing
- **Tip:** inspelen op realiteit belangrijk
- Goede afscheiding voorzien tussen leeszaal en depot (stof...)
- Calamiteiten: waterinsijpeling omdat ze niets aan de buitenkant van gebouw gedaan hebben, slecht geïsoleerd
- Voorbereiding: aanduidingen in andere talen? Weten wie er komt
- **Tip:** Niet het beste om tijdens winter te verhuizen (sneeuw en vriezen), hebben verhuisfirma's geklimatiseerde depots (voor het geval de geladen vrachtwagen daar overnacht)?

Birgit Ansoms: Verhuisoperatie MOMU Bibliotheek

- Volume: 16.000
- Museum eerst in Nationalestraat (grootse verbouwingswerken) depot bleef op huidige plaats, minder gesprekken met architecten, grote lijnen van inrichting lagen vast
- Skelet verbouwing, alles weg
- Verhuis kantoren (februari 2018 - augustus 202 terug)
- Laatste tentoonstelling (april 2018)
- Gebouw volledig leeg (juni 2018)
- Heropening museum (september 2020)
- Reële heropening (september 2021) jaar 'finetunen'

Verhuis:

- Kantoren – intrek bijgebouw DIVA (samenblijven met collega's,
- Kernbib – intrek bib DIVA (bib samengewerkt, klein stukje mee, van leeszaal en klein gedeelte, op voorhand geselecteerd wat we meenemen)
- Collectie – langdurige opslag extern depot,
- Materialen- tijdelijk hergebruik of opslagcontainer Transmoove (ander materiaal ging mee naar bv. kantoor)
- Rest bibliotheekcollectie + museumcollectie (naar bib van DIVA ook Transmoove, zelf alles uitgeladen, verhuizers begeleid en geholpen, ging vlot)
- Mei 2018 – opslag tijdelijk depot HIZKIA Mechelen
- 2019 – verhuis HIZKIA Mechelen naar HIZKIA Willebroek, wekelijkse verhuisbeweging, vier paletten per week klaar, samen met museumcollectie (stoffen), tot 300tal paletten, alles controleren
- Augustus 2020 – verhuis HIZKIA naar extern depot Kallo (katoennatie) (wat we niet meer meenemen naar het museum, samen met DIVA-, slapend archief)

- Mei 2021 verhuis Hizkia naar Momu (omgekeerde weging, 1 verhuswagen per week)
- Juni 2021 verhuis Diva naar Momu

Niet van punt a naar b, eerder complexe puzzel, waar ging elk object naartoe, inpakken zwaarste domper, veel langer en complexer, waar gaat het naartoe? En nadien?

Goede voorbereiding

In depot zuurvrije dozen waar alle boeken in gestapeld zaten

- Berekening volume naar welk doelplaats (continu bezig met rekenen)
- Indeling doelplaats uitwerken (hoe plaatsen we het daar)
- Traceerbaarheid collectiestukken (externe opslag, maar wat opgevraagde boeken? Goed oplijsten wat waar zit)
- Welke collectiestukken ga ik nodig hebben, welke misschien
- Verhuis fasen à tempo haalbaar + draagkracht gebouw (pallet naar beneden beste vloer...)

Kosten

- Inpakmateriaal
- Eventueel extra kisten en speciale verpakkingen
- Kunstverzekering
- Extra handen (twee voltijdse plus halftijdse interimmer en verhuusfirma Magnus)
- Effectieve verhuis (kunsttransport vs gewone verhuusfirma,) + berekening verhuusdagen
- Huurprijs opslagplaats
- Kosten afvoer materiaal (je verzamelt afval doorheen de jaren, containers gevuld)

Opletten:

- Gestopt met houten paletten (houtwormen), plasticen herbruikbaar stapelbaar paletten
- Textielcollectie op plastic paletten,
- Polymerende kasten in plastic
- Collectie verspreiden
- Inpakken voor langdurige opslag
- Controlecheck collectie (materiële toestand), van alles een document, op lijst
- Fotograferen + scannen
- Conservatorisch verantwoord inpakken en stapelen
- Traceerbaarheid vd collectie
 - Doosnummer + palletnummer
 - Bibliotheekcollectie KOHA
 - Archieven en efemera TMS
 - Studiecollectie TMS (in tms heel gemakkelijk aan te duiden, koha minder. Bij koha nieuwe gebruiker aangemaakt (momu verhuus) en privélijst gemaakt per doos
 - Op alles proberen te anticiperen

- Dozen goed gevuld, met afval/restmateriaal, je kan creatief zijn met hetgeen je hebt

Een ideaal moment om werking aan te passen

- Bv. categorie speciale collectie
- Opportuniteiten nemen, bv. naar veiligheid toe (nieuwe strategie uitdenken)
- Middelheim: van plan, al aan het denken over openkast
- Laatste moment toch volledig aanpassen, concepten die veranderen
- Digitalisering
- Vaak geen aparte archiefwerking of samen tot collecties of informatie horen, meer bescherming, erfgoed apart zetten, catalograaf inzetten, op formaat, leeszaalwerking zoveel mogelijk digitaal

Middag: rondleiding bibliotheek en depots KMSKA

Welkomstwoord directeur

- Indelingsboxen per thema onverwacht groot succes
- Esthetisch
- Leeszaal KMSKA
- Drie aparte tafels (niet op wieljes), achttien zitplaatsen
- Twee mensen permanent aanwezig
- Hoge rekken, zonder trapje, stoelen zijn ook nog niet toegekomen
- Inkijk van museumshop (en meer)
- Bedoeling was om bezoekers op eerste verdiep te laten passeren, gaat nu niet op gelijkvloers
- Geen eensgezindheid bibliotheek en archiefstukken tentoonstellen
- Grote kost
- Leeszaal: eventplaats, lezingen, recepties...
- Vlak aan depots
- Eerder als leer en leesplek
- Twee bovenste rijen zijn oude tijdschriften, hopelijk niet te veel nodig kunnen er niet aan, vijfde zijn de naslagwerken, geordend op udc rubrieken, ruimere rubrieken te creëren
- Focus op ensor en rubens, iconografie, kunsthandel (economie en kunst), publicaties KMSKA
- Enkel nederlands, heel weinig internationale bezoekers
- Geen verwachtingen meer van aantal bezoekers in bibliotheek, gidsen bv. moeten enkel op afspraak komen, geen vaste openingsuren, moeilijk
- Akoestisch lastig, zeker als deur openstaat

Rondleiding Depot